

MEVSİMLİK İŞÇİLER VE ÇAVUŞLUK SİSTEMİ: ESKİŞEHİR'DE ÇALIŞAN MEVSİMLİK İŞÇİLERE YÖNELİK NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Seasonal Workers And Worker Leader System: A Qualitative Research For
The Seasonal Workers Working In Eskişehir

Reference: Dinçay, İ.H. (2020). "Mevsimlik İşçiler Ve Çavuşluk Sistemi: Eskişehir'de Çalışan Mevsimlik İşçilere Yönelik Nitel Bir Araştırma", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 6(34): 1385-1395.

Dr. İsmail Hakkı DİNÇAY

Türkiye İş Kurumu Eskişehir İl Müdürlüğü, İş ve Meslek Danışmanı, Eskişehir/TÜRKİYE
ORCID ID: 0000-0002-4608-3978

ÖZET

Her yıl Türkiye'de sayıları yüz binlere ulaşan tarım işçileri, hasat, ekim/dikim/çapalama dönemlerinde, başta ağırlıkta Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri olmak üzere, büyük kitlesel işgücü piyasası talebini karşılamak için, Ege, İç Anadolu, Karadeniz ve Çukurova Bölgelerine geçici süreli olarak göç etmektedirler. Gezici ve geçici tarım işçileri olarak işgücü piyasası literatürüne girmiş bu tanım işgücü talebinde bulunan tarımsal işletmeler arasında ücret karşılığında işin başında, bölgesel olarak çavuş, elçi, dayı başı olarak isimlendirilen tarım araçları yer almaktadır. Mevsimlik tarım işçileri, büyük oranda sosyal güvenlik, temizlik, sağlık, barınma, eğitim gibi olumsuz yaşam koşulları ve çalışma ortamları ile bilinmektedirler. Bu çalışmada, Eskişehir ve çevresinde pancar ve kiraz toplamak için gelen mevsimlik işçiler ve özellikle tarım aracılığı sisteminin işleyişi konu edinilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinin tercih edildiği bu çalışmada katılımlı gözlemler ve yüz yüze görüşmeler ile elde edilen veriler betimlenmiş, tablolar ve şekillerle somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mevsimlik İşçi, Çavuş, Geçici İşçilik

ABSTRACT

Each year, agricultural workers, reaching number to one hundred thousand in Turkey, harvesting, sowing / planting / hoeing periods, particularly in East and South East Anatolia Region in weight, to meet the great mass labor market demands, Aegean, Central Anatolia, the Black Sea and the temporary of the Çukurova region they migrate periodically. This definition, which has entered the labor market literature as mobile and temporary agricultural workers, includes agricultural intermediaries, which are locally called sergeants, ambassadors, uncle, at the beginning of the job among the agricultural enterprises that demand labor. Seasonal agricultural workers are largely known for their negative living conditions and working environments such as social security, cleaning, health, shelter, education. In this study, the seasonal workers coming to collect beets and cherries in Eskişehir and its surroundings, and especially the operation of the agricultural intermediary system, were discussed. In this study where qualitative research methods are preferred, the data obtained through participant observations and face-to-face interviews are described, and tried to be made concrete with tables and figures.

Keywords: Seasonal Worker, Worker Leader, Temporary Labor

1. GİRİŞ

Mevsimlik tarım işçilerinin yaşamları, çalışma dönemlerinin bazı aşamaları ele alınarak açıklanabilir. Sorunlar işçilerin yaşadığı şehirlerdeki yüksek işsizlik oranları ile başlar. Güneydoğu'da çalışma alanlarının sınırlı olması, kırsal alanda toprak dağılımının eşitsizliği, burada yaşayanlar için geçinme yöntemlerini oldukça azaltır. Nitekim işçilerle yapılan gazete röportajları ve araştırmalar, onların yaşadığı yerlerdeki işsizliği en büyük problemleri olarak tanımladığını göstermiştir. Dolayısıyla bu bölgede yaşayanlar için istihdam olanaklarının sınırlı olması mevsimlik tarım işçiliğini tek seçenek haline getirmektedir. Geçinmek için bu işi tercih edenler her yıl Nisan ve Mayıs aylarında yolculuklarına başlar. Bu yolculuklar meydana gelen trafik kazalarının medyada yer bulması nedeniyle tüm ülkede işçilerin yaşamlarına dair en iyi bilinen şeydir. Önceleri kamyonlarla yapılan yolculuklar, kazaların artması üzerine yapılan denetimlerin sıklaştırılması ile birlikte azalmaya başlamıştır. Şimdilerde işçiler, yataklarını, kilimlerini, mutfak eşyalarını da yüklediği, kapasitesine göre çok fazla ağırlık taşıyan minibüslerde benzer tehlikeli yolculuklarını yapmaya devam etmektedirler (Özbekmezci ve Sahil, 2004:263).

Sosyal ilişkilerden çıkıp çalışma ilişkilerine gelindiğinde, daha iyi bir görüntü ile karşılaşamayız. Mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ilişkileri, ‘elçi’ veya ‘dayıbaşı’ olarak adlandırılan araçlar ve işverenlerden oluşmaktadır. Bu üçlü çalışma ilişkisi tamamen enformel bir zeminde gerçekleşir. İşverenler, işçilere karşı hiçbir sorumluluğu üstlenmek zorunda değildir. Barınmaları için yer göstermek, işçiler için yaptıkları tek şeydir. Bunu yapmaktaki amaçları da işçilerin çalışacağı bahçelere hızlı bir şekilde ulaşmasını sağlamaktır. Mevsimlik tarım işçisi-işveren ilişkisi, yürürlükteki İş Kanunu kapsamı içinde değerlendirilemez. Dolayısıyla, amacı işçiyi korumak olmayan Borçlar Kanunu’na devredilir. Ancak, gerek Borçlar Kanunu gerek İş Kanunu mevsimlik tarım işçilerinin özgün sorunlarına yönelik düzenlemeler içermemektedir. Örneğin, işçilerin barınma sorunları vardır. Bu sorun aile boyu göç etme eğilimleri nedeniyle yaşlıların, bebeklerin, küçük çocukların, işçilerle birlikte göç etmesi ile daha ciddi bir boyut kazanmaktadır. Oysa hem Borçlar Kanunu hem de İş Kanunu mevcut durumları ile bunları düzenlemekten uzaktır (Yıldırak, 2003:183)

Bu çalışmada gezici tarım işçilerinin veya mevsimlik işçilerin eğitim, beslenme, sağlık, konaklama ve taşıma gibi sorunlarından ziyade işçi, işveren ve araçlar arasındaki formel ve enformel ilişkiler incelenmiştir. Tarım aracılığı kurumu hem işçi hem de işveren açısından mercek altına alınmıştır. Çalışma Eskişehir ve çevresinde pancar ve kiraz toplamak için ağırlıklı olarak Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinden gelen mevsimlik işçiler, araçlar ve işverenler konumunda olan pancar ve kiraz üreticileriyle sınırlandırılmıştır. Çalışma, mevsimlik tarım işçileriyle özdeşleşen olumsuzların giderilmesi ile özellikle “aracılık” statüsünün olumlu ve olumsuz yönleri ile sahadaki konumları incelenerek bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlara, bilgi sağlayacağı düşünülmüştür. Nitel araştırma yönteminin tercih edildiği çalışmada mevsimlik işçiler, işverenler ve araçlarla yüzyüze görüşmeler gerçekleştirilmiş, daha önceden hazırlanan sorular ile elde edilen veriler betimlenmiştir.

2. TEMEL TANIMLAR VE KAVRAM KARMAŞASI

2.1. Mevsimlik İşçi

Mevsimlik iş; *“yılın belirli bir döneminde tam çalışıp diğer dönemlerde işçi sayısının düşürüldüğü veya işin tamamen durdurulduğu, her zaman aynı sayıda işçi çalıştırmayıp her yıl belirli dönemlerde işçilerin yoğun olarak çalıştığı, çalışılmayan dönemlerde ise iş sözleşmesinin askıya alındığı iş”* şeklinde ifade edilmektedir (Mollamahmutoğlu, 2004:279)

Yargıtay ise çalışmanın sadece yılın belirli bir döneminde yoğunlaştığı işyerlerinde yapılan işleri mevsimlik iş olarak tanımlamakta ve söz konusu dönemlerin işin niteliğine göre uzun veya kısa olabileceğini belirtmektedir. Her zaman aynı miktarda işçi çalıştırmaya elverişli olmayan ve işyerinde yürütülen faaliyetin niteliğine göre işçilerin her yıl belirli sürelerde yoğun olarak çalıştıkları fakat yılın diğer döneminde işçilerin iş sözleşmelerinin ertesi yılın faaliyet dönemi başına kadar ara vermeyi gerektiren işler mevsimlik iş olarak değerlendirilebilmektedir.

Türk hukukunda mevsimlik işler tek başına değil, kampanya işleri ile birlikte, *“mevsim ve kampanya işleri”* biçiminde kullanılmaktadır. Mevsimlik işler, yılın belli bir döneminde çalışılan veya belli bir dönemde faaliyeti artan işyerlerinde yapılan işlerdir. Kampanya işleri ise yılda ancak birkaç ay çalışılan işyerlerinde yapılan işlerdir. Özellikle, bir ürünün çabucak toplanmasının veya işlenmesinin zorunlu olduğu durumlarda kampanya işlerinden söz edilmektedir (Taşkent, 2010:234). Bu tür işlerde de faaliyetin satış veya üretim olanakları nedeniyle yılın belirli bir döneminde ortaya çıkması söz konusudur. Şeker endüstrisi, çay, pamuk toplama faaliyetleri veya yılbaşı için açılan fuarlarda hediye eşya stantları kampanya işlerine örnek olarak verilebilir. Bu bağlamda, mevsim ve kampanya işleri arasındaki fark; kural olarak, mevsimlik işlerin görüldüğü işyerlerinde tüm yıl boyunca faaliyette bulunma mümkünken, kampanya işlerinde bu dönem dışında söz konusu işlerde faaliyet göstermenin mümkün olmamasıdır. Çünkü kampanya işlerinin yoğun olarak görüldüğü tarım kesimindeki örneklerden de anlaşılacağı üzere, bu tür işler genelde, ürünlerin toplanmasını takiben bunların derhal işlenmesini gerektiren ve bu nedenle daha kısa

sürede yapılıp bitirilmesi gereken işlerdir. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki, her iki kavramın birbirinden sıkı çizgilerle ayrılması oldukça güçtür. Üstelik bu tür işlere bağlanan hukuki sonuçların aynı olduğu dikkate alındığında ayırımın fazla bir öneminin bulunmadığı da belirtilmelidir (Alpagut, 1998:103).

2.2. Mevsimlik Tarım İşçisi

Mevsimlik tarım işçileri sadece topraksız köylülerden oluşmamaktadır. Mevsimlik tarım işi az topraklı köylülerinin de ek gelir sağlamak amacıyla sürdürdükleri bir uğraştır. Türkiye geneline bakıldığında mevsimlik tarım işçileri, Çukurova’da, Ege, Marmara ve Karadeniz Bölgelerinde yoğun olarak çalışmaktadır. Toplam sayıları azımsanacak derecede değildir ve hasadın yoğunlaştığı dönemlerde sayıları daha da artmaktadır.¹

Mevsimlik tarım işçiliği sisteminde iki farklı çalışma türü bulunmaktadır: Bunlardan biri *gezici tarım işçiliği*, diğeri ise *geçici tarım işçiliği*dir. Mevsimlik gezici ve geçici tarım işçiliği, emek yoğun tarımsal üretim sürecinde karşımıza çıkan bir istihdam türüdür. Kendi tarım işletmelerinden yeterli geliri elde edemeyen az topraklı veya topraksız aileler, geçimlerini sağlayabilmek amacıyla daha fazla tarımsal iş imkanı olan yörelere gezici (mevsimlik) ve/veya geçici (günübirlik) olarak giderek çalışmak zorunda kalmaktadır. Gezici tarım işçiliği, işçilerin sürekli yaşadıkları yerleşim alanlarından çalışmak üzere emek yoğun tarımsal üretimin önemli düzeyde görüldüğü bölgelere gerçekleşen kısa süreli göçtür (Karaman ve Yılmaz, 2011:213).

2.3. Tarım Aracıları

Türkiye’de arazi yapısı, iklim ve arazi sahipliği gibi değişkenlere göre çeşitlilik gösteren ve özellikle belli bir dönem içinde hasat edilmesi zorunluluğu nedeniyle oluşan tarımsal iş gücü talebi, kalifiye olmayan ve çoğunlukla herhangi bir meslek grubu içinde yer almayan kırsal işsizler içine geçici de olsa bir istihdam alanı meydana getirmektedir. Mevcut arz talep ilişkileri, büyük oranda, geleneksel yöntemlerle sürdürülmektedir. Gezici ve geçici tarım işçiliğinde işgücü arz-talep dengesinin meydana getirilmesinde tarım araçları önemli rol oynamaktadır. Tarım araçları, gezici ve geçici tarım işçilerinin ve işverenlerin işle ilgili olarak birbirleri veresmi kurumlarla sorunlarına çözüm arayan, ilişkileri düzenleyen, haklarını savunan, iş ve işçi bulmada, ücretin belirlenmesinde yardımcı olan ve Türkiye İş Kurumunca da meşru sayılan bireylerdir. Tarım araçları bölgelere göre çavuş, dayı başı, elçi gibi isimlerle anılır, bir yerde işveren, diğer yerde de işçilerin haklarını savunduklarından iki kesim arasında adeta köprü görevi yapmaktadırlar (Yıldırak vd., 2003:159). Boratav, tarımsal işgücünün araçlar (elçi, dayıbaşı, çavuş gibi) aracılığıyla kontrolünü yarı-feodal bir sistem olarak ele alır. Buna göre, tarımsal işgücü tamamen bağımsız, özgür değildir. Tarım araçlarının işgücü üzerinde denetiminin olduğu söz konusudur. Tarım araçları ise kapitalist çiftçilerin kontrolindedir. Dolayısıyla tarımsal işgücü, araçlar yoluyla, kapitalist çiftçilerin denetim altındadır (Boratav, 2004:41-42). Enformel ilişkilerle şekillenen aracı, işçi ve işveren arasındaki ilişkiler, 27.05.2010 tarih ve 27593 Sayılı Resmi Gazete ’de yayınlanan “Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği” ile düzenlenmekte ve bu yönetmelikle tarım araçlarının niteliklerini belirlemektedir. Ayrıca yönetmelik tarım araçları, işçiler ve işverenlerin yükümlülüklerini kayıt altına alan “Mevsimlik Tarım İşçi Sözleşmesi” metni sunmaktadır.

3. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri esas alınmıştır. Özellikle araştırma modellerinden genel tarama modeli ve derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır. Tarama modelleri, şu andaki mevcut durum ya da geçmişteki var olduğu biçimiyle temelde betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay ve olaylar, birey yada nesne kendi koşulları içerisinde var olduğu biçimiyle tanımlanmaya gayret gösterilir. Onları herhangi bir şekilde değiştirme ya da etkileme çabası sarfedilmez (Karasar, 2007:77). Derinlemesine mülakat tekniği; araştırma alanı ve konunun bütün boyutlarını kapsayan ve büyük oranda açık uçlu soruların yöneltilerek kapsamlı

¹<http://www.karasaban.net/azabindiger>

yanıtların elde edilmesine imkan tanıyan birebir ve yüz yüze görüşülerek enformasyon toplanmasına imkan veren veri toplama yöntemidir. Özellikle sosyal bilimler alanında olmak üzere, tıp ve iş dünyasında da yoğun bir şekilde kullanılmaktadır (Tekin, 2006:101).

Nitel araştırmalar, doküman inceleme, gözlem, ve görüşme gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütünsel bir bakış açısıyla ortaya konmasına yönelik sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2006:39). Nitel araştırmalarda elde edilen sonuçlar evrene genellenememekle birlikte, elde edilen veri ve analizler, konuya ilişkin geniş bir bakış açısı sağlaması açısından rehberlik görevi ifşa etmektedir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmada, bireyler araştırma planı doğrultusunda sahip oldukları statü (işçi, işveren, çavuş) dikkate alınarak görüşme, gözlem ve değerlendirmeler yapılmıştır. Bu açıdan değişen koşullar da dikkate alınarak diğer araştırma yöntemleri ile birlikte esnek, yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri de kullanılmıştır. Bireylerin durumlara, olaylara ya da konulara yönelik duyguları, turum ve görüşlerini tespit edilmesi isteniyorsa yüz yüze görüşme yapılarak derinlemesine mülakat tekniği en uygun metottur. Katılımcının araştırmaya yönelik vermiş olduğu cevaplar dahilinde araştırmacı, konuyla ilgili daha önce belirlediği soruları katılımcılara yöneltmekte, böylelikle konu ile ilgili bilgi ya da verileri sistematik bir şekilde toplayabilmektedir (Türkünlü, 2000:544). Bu sayede daha doğru ve nitelikli görüşler elde edilmekte ve katılımcılar konuya yönelik düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edebilmektedir.

3.1. Veri Seti

Araştırma evrenini Eskişehir ili ve çevresinde sonbahar ve yaz dönemlerinde pancar ve kiraz toplama işinde çalışmak üzere gelen mevsimlik işçiler, araçlar ve işverenler oluşturmaktadır. Katılımcıların tespitinde “amaçlı örneklem” kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme evren birbirine benzer alanlara ayrılmaktadır. Bunlar içerisinde araştırmacının sorunu en iyi temsil edecek grup seçilir. Araştırmada hem işçilerin sorunları, hem işverenlerin işçilere olan yaklaşımı ele alınmış, ancak aracılık, çavuşluk, dayı başılık sistemi derinlemesine incelenmiştir. Bunlar içerisinde araştırmacının sorunu en iyi temsil edecek grubun seçilmesi çabası gösterilmiştir. Örneklem grubunda mevsimlik işçiler olarak en az 5 yıldır Eskişehir ve çevresinde bir aracıya bağlı çalışan 323 işçi ile, yine yaş aralığı gözetmeksizin en az 5 yıldır Eskişehir ve çevresinde bir işverene bağlı olarak çalışan 48 aracı ve en az 5 yıldır bir aracı ile sözleşme imzalayarak mevsimlik işçi çalıştıran 27 işveren ile yüz yüze derinlemesine, yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiş ve konu ile ilgili yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar değerlendirilmiştir. Burada çalışma süresi olarak 5 yılın tespit edilmiş olması, işin sürekliliği, yıllar geçtikçe meydana gelen değişimin katılımcılar tarafından değerlendirilmesi istenmiştir.

3.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması sırasında yüz yüze iletişim kurulmuştur. Araştırmada işçi, aracı ve işverenlere yapılan çalışmanın amacı ve içeriği hakkında bilgiler verilmiş ve yapılan çalışmanın bilimsel bir çalışma olduğu tamamen bilimsel amaçlar için kullanılacağı ve katılımların kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı, açıklanmayacağı belirtilmiştir.

Görüşme tekniği kullanılarak verilerin toplanması planlanan bu araştırmada verilerin çözümlenmesinde içerik analizi ve betimsel analiz tekniği kullanılmış, araştırma sırasında araştırmacıların tamamı ile en az 30 dakikalık görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme sırasında daha önce hazırlanan kapalı ve açık uçlu sorular yönetilmiş, derinlemesine bilgi edinilmesine yönelik olarak zaman zaman planlı soruların dışına çıkılarak farklı sorular da yöneltilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde okuyucuların anlayabileceği bir biçimde düzenlenmeler yapılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

4.1. Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Problemleri

1980'lerden sonra, Türkiye genelinde işgücü yapılanmasında başlayan değişim Eskişehir ve çevre köylerde de kendisini göstermiş, bölgenin sanayileşmesi ve kırsaldan kentlere olan göçün hızlanması ile özellikle pancar ve kiraz gibi emek yoğun tarım ürünlerinin hasat dönemlerinde büyük işgücü talebi gelmiştir. Oluşan işgücü talebinin karşılanması üç şekilde gerçekleştirilmeye başlanmıştır: Eskişehir ve çevresinden sağlanan işgücü, diğer bölgelerden gelen mevsimlik geçici işgücü ve son dönemde Suriye'deki savaş nedeniyle ülkemize göç edenlerin oluşturduğu işgücü². Bu üç farklı statüde bulunan işgücünden yerel işgücüne baktığımızda ürün hasadını çok iyi bildiği ancak oldukça yüksek düzeyde ücret talep ettiği göze çarpmaktadır. Diğer bölgelerden gelenler çok daha düşük ücretlerle çalışmakta ancak işgücü verimi açısından bölge insanının verim gücüne ulaşamadığı işverenler tarafından araştırma sırasında belirtilmiştir. Yabancı işgücü diğer gruplara kıyasla en düşük ücretle çalışmaktadır. Ancak grupta yer alan işçiler gerek işin niteliğini tam bilmediklerinden gerekse dil sorunu bulunduğundan verimleri en düşük işçi grubu olarak yer almaktadır.

24 Mart 2010 tarih ve 27531 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi" konulu 2010/6 sayılı Başbakanlık Genelgesi ve 27 Mayıs 2010 tarihli Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliklerine karşın halen bölgede gerçekleştirilen çalışma ilişkilerinin özellikle kontrollerin yapılamadığı bölgelerde gayri resmi, işçi-işveren ilişkilerini düzenleyen yazılı, resmi sözleşme koşullarının oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir. Daha çok ilişkiler güvene dayalı, geleneksel, enformel bir sistem etrafında toplandığı tespit edilmiştir.

Öncelikle bu çalışmada mevsimlik tarım işçilerine yönelik bir sınıflandırma getirecek olursak;

- Diğer bölgelerden (çoğunlukla Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve özellikle Ş. Urfa ilinden çok büyük katılım olduğu gözlemlenmiştir) gelen mevsimlik tarım işçileri.
- Yabancı (Suriye, Kuzey Irak) mevsimlik tarım işçileri.
- Yerel mevsimlik geçici tarım işçileri şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

Mevsimlik geçici işçilere yönelik ilk soru olarak "Aracılarla olan ilişkileriniz nasıl başlamıştır ve devam etmektedir?" sorusu yöneltilmiştir. 323 gezici tarım işçisi yapılan görüşmede aracılarla tanışma ve işbirliğine dair verilen cevaplar Tablo 1'de sınıflandırılmıştır.

Tablo 1. Tarım Aracısı-İşçi Arasındaki İlişki Bağı

TANIŞMA VE İŞ İLİŞKİSİ	İŞÇİ SAYISI	%
AKRABA	178	55,11
HEMŞEHRİ	86	26,63
ARKADAŞLIK	45	13,93
İŞ İLANI	11	3,40
DİĞER	3	0,93
TOPLAM	323	100

Yukarıda tabloda görüldüğü gibi araştırma grubunda tarım aracısı-işçi ilişkisi büyük oranda akrabalık, devamında ise hemşeri ve arkadaşlık bağıntısına dayandığı görülmektedir. Bu da çalışma ilişkilerinin resmiyetten uzak, daha çok birincil ilişkilerle temellendirilmiş bir yapının olduğunun göstergesidir. Başlangıçta belirttiğimiz üzere bu durum çalışma ilişkilerinin yazılı temele dayalı olması gerekirken daha çok karşılıklı güven, saygı, büyük-küçük ilişkisi ile şekillendiğinin, sorunların çözümünde resmiyetten çok gayri resmi ilişki düzeyinin hakim olmasının temel sebebi olarak araştırmada gözlemlenmiştir.

²<http://www.iskur.gov.tr/TabId/189/ArtMID/1139/ArticleID/314/T252rkiye-İşg252c252-Piyasası-Analiz-TİPA-Raporu-Yayımlandı.aspx>

Katılımcılara ikinci soru olarak “*Mevsimlik İşçi statüsünde yaşadığınız ortak sorunlar nelerdir?*” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Alınan cevaplar neticesinde aşağıdaki sorunların genel olarak bölgede yaşandığı ve dile getirildiği tespit altına alınmıştır.

4.1.1. Barınma

Doğal ihtiyaçların en başında gelen barınma ihtiyacı mevsimlik işçiler için en başta gelen sorunlardan bir tanesidir. Çoğunlukla çadırlarda barınıyor olmaları, yağmur, fırtına, sel baskını gibi durumlarda kişilerin yaşama yerlerini yıkmakta yaşam şartlarını oldukça zora sokmaktadır. Nadir olmakla birlikte işverenler tarafından ikamet alanı sağlansa bile, barınılacak alanın sıhhi yeterlilik şartlarının olmayışı, aydınlatma, ısıtma vb. sorunlar mevsimlik tarım işçilerinin sorunu olarak araştırma sonuçları arasında karşımıza çıkmaktadır.

4.1.2. Eğitim

Verilen ücretlerinin düşük olması, uzun süreli çalışma için ikamet ettikleri şehirlerini terk etmek zorunda kalmaları mevsimlik tarım işçilerini aileleri ile birlikte çalışmak zorunda bırakmaktadır. Buna bir de ailelerin çocuklarının da eklenmesi eğitimi sorununu peşinden getirmektedir. Ürünlerin mevsimsel değişimleri, hasat dönemlerinin farklılık arz etmesi, bu dönemlerin Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenen eğitim dönemine denk gelmesi ve eğitim çağındaki çocukların eğitimlerinin aksamasına sebep olmaktadır. Ancak burada altınız çizmemiz ve örnek bir proje olarak belirtmemiz gereken Alpu İlçesinde özellikle mevsimlik işçilere yönelik olarak hayata geçirilen “Göç Okulu” örnek bir projeyi temsil etmektedir. Bu ve benzeri okul projelerinin hayata geçirilmesi eğitim anlamında eksikliğin giderilmesi anlamında büyük faydalar sağlayacağı araştırma sırasında gözlenmiştir. Özellikle Alpu ve çevresinde çalışan mevsimlik işçi ailelerin neredeyse tamamı çocuklarının eğitim alması yönünde çaba gözlediği ve okula gönderdiği gözlenmiştir.

4.1.3. Sağlık

Yeterli ikamet imkanlarının, ulaşım imkanlarının olmayışına yetersiz eğitim şartlarının eklenmesi sağlık sorunlarını beraberinde getirmektedir. İkamet yeri olarak tarım işlemlerinin yapılacağı yakın alanların seçilmesi, yani kırsalın seçilmesi sağlık kurumlarına ulaşımı zorlaştırmaktadır. Ayrıca eğitim düzeylerinin yetersizliği, ailelerin gereken önemleri almaması, temizlik ve hijyen koşullarına uyulmaması doğal olarak beraberinde sıtma, tifo gibi bulaşıcı hastalıkların oluşmasına sebebiyet vermektedir. Burada asıl üzerinde durulması gereken nokta su kaynaklarına yakın yerlerin seçilemiyor olması, taşıma yöntemlerle su ihtiyacının karşılanmaya çalışılması kaçınılmaz sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına sebep olduğu araştırma sırasında gözlenmiştir.

4.1.4. Güvenlik

Çalışılan bölgelerin kırsalda yer alması, ulaşımın güç ve iletişim imkanlarının kısıtlı olması bölge insanı için hırsızlık gibi güvenlik sorunlarını ortaya çıkarabilirken, diğer yandan farklı ailelerden gelen ve işlerinin büyük kısmının “çavuşlar” tarafından dağıtıldığı bir ortamda anlaşmazlıkların olması kadar doğal bir sonuç olmayacaktır. Kaçak işçiler, ülkemize son dönemde yabancı ülkelerden gerek resmi gerekse kaçak yollarla gelen işçilerin çok daha düşük ücretlerle çalışması da güvenlik ve denetlemeyi zorunlu kılmaktadır. Geçim kaynağı ve iş kapma mücadelesi zaman zaman şiddet olaylarına sebebiyet verebilmekte, buda en azından asgari bir güvenliğin olmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Araştırma sırasında görüştüğümüz katılımcılar özellikle zaman zaman bölge insanı ile karşı karşıya kaldıklarından dolayı güvenlik anlamında sıkıntı yaşadıkları görüşmeler sırasında belirlenmiştir.

4.1.5. Ulaşım

Ulaşım sorununu iki kısımda değerlendirmek doğru olacaktır. Öncelikle bölgesel yani göçebe olarak hareket eden mevsimlik tarım işçileri, hasat sezonu dediğimiz Mayıs ve Eylül dönemlerinde başlangıçta Güneydoğu Anadolu Bölgemiz olmak üzere, Doğu Anadolu, Akdeniz, Karadeniz ve diğer kısmi bölgelerimiz ile birlikte ailesel bir göç dalgası yaşamaktadırlar. Kimi zaman kendi

araçları ile kimi zamanda toplu taşıma araçları ile (otobüs, tren vb) çalışmak istedikleri bölgelere gitmek için yola çıkmaktadırlar. Ancak yaşanabilecek bir sorun durumunda yerleşim yerlerine dönmek istediklerinde veya bir aciliyet durumunun zahir etmesinde ulaşım anlamında büyük sıkıntılar yaşamaktadırlar. Ulaşım sorununun ikinci kısmında ise tarım işçisi olarak çalıştıkları bölgelerde ikamet ettikleri yer ile çalışılan alan arasında yaşanmaktadır. Burada tamamen işverene bağlı olan mevsimlik tarım işçileri işlerinin bitmesi durumunda bile gerekli araçların hazır bulunmaması nedeniyle saatlerce beklemek zorunda kalabildikleri araştırma sırasında gözlenmiştir.

4.1.6. Sosyal Çevre Kısıtlaması

İkamet mahallinin kırsalda yer alması, yerleşim yerlerine uzaklık, burada çalışan işçilerin ihtiyaçlarını karşılamak için sosyal bir çevreye ihtiyaç duymaları, keza ulusal ve dini bayramlarda memleketlerinden uzakta olmaları sosyal çevre kısıtlaması sorununun araştırma hinterlandında sıkça yaşanan bir sorun olduğu görüşmeler sırasında belirlenmiştir.

4.1.7. Sosyal Güvenlik Sistemi Eksikliği ve Ücretler

Özellikle kırsal kesimde çalışıyor ve yaşıyor olmaları mevsimlik tarım işçilerinin denetlenme sorununu doğurmaktadır. Bu da sosyal güvenlikle ilgili işveren yükümlülüklerinin tam yerine getirilip getirilmediği sorunu ortaya çıkarmaktadır. Her ne kadar çalışanların çok büyük bir kısmı sigortasız olarak çalışmakta olsalar da son dönemde yapılan çalışmalarla denetim sistemi sağlanmaya çalışılmıştır. Aynı şekilde ücretlendirme sistemi resmi bir şekilde yürümediği için alacaklarını alamadıkları zaman delillendirme ve takip sürecinde de sorunlar yaşanmaktadır. Ücret anlamında net bir sistemlerinin olmayışı, özellikle hasat verimindeki değişmelerin neredeyse tamamında her dönem gündeliklerini etkilemesi çalışanlara büyük oranda her sezon ve her iş için “Acaba bu sefer kaç lira alacağız?” sorusunu akıllarına getirmelerine sebep olmaktadır. Bunun yanında hasadın düşük olduğu dönemlerde işçi ücretlerinin de düşük tutulması çoğu zaman temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamayacak düzeye gelmelerine neden olduğu görüşmeler sırasında sıklıkla bildirilmiştir.

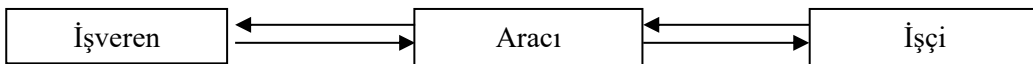
Katılımcı işçilere dördüncü olarak “Çalışma ve mevsimlik işçi olarak ikamet ettikleri süre boyunca karşılaştıkları sorunları kime ilettikleri ve çözüm bulunup bulunamadığı?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soru mevsimlik işçilerin sorunlarının çözümünde nasıl bir yol izledikleri ve çözüme yönelik elde edilen sonuçların değerlendirilmesi için sorulmuştur. Soruya verilen yanıtlar aşağıda yer alan Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Sorunlarda Başvurulan Mercii

BAŞVURU MERCİİ	İŞÇİ SAYISI	%
ARACI, ÇAVUŞ, DAYI BAŞI	288	89,16
İŞVEREN	26	8,04
DİĞER (KAMU KURUMLARI, ARKADAŞ VB.)	9	2,80

Tablodan da anlaşılacağı üzere işçilerin neredeyse tamamına yakını karşılaştığı her sorunda araçlara başvurmakta olduğu görülmüştür. Bu da aracının işçilerin gözünde adeta ilk başvuru mercii olarak görüldüğü sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ancak sorunlarının çözümüne dair işçilerin verdiği cevaplara bakıldığında çoğu zaman işçilerin çözüm anlamında yeterli sonuçları elde edemedikleri görüşmeler sırasında dile getirilmiştir.

Aracılık Kurumu

Şekil 1. Mevsimlik İşçilik İş Akış Diyagramı

Mevsimlik tarım işçiliği iş akış diyagramında da izlenebileceği üzere mevsimlik tarım işçiliği ilişkilerinde işverenden aracı ve işçiye doğru, aynı şekilde işçiden aracıya doğru bir akımın olduğu gözlemlenmektedir. Bu ilişkilerin ilkinde işgücü piyasasından emek talebi, ikinci akım süresince ücret ve gelir garantisi talebi gözlenmektedir. Bu diyagram içinde aracı önemli bir konum işgal

eden, adeta filmin başrol oyuncusu konumunu üstlenmektedir. Aynı zamanda bu süreçten en karlı çıkandır. Çünkü kanuni dayanağı ile de araçlar işçilerden ve işverenden komisyon almaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki işverenin ödeme yapmaması durumunda tarım aracısı bu sorumluluğu kabul etmektedir. Bir nevi işçinin gözünde asıl işveren aracı konumundadır. Yapılan görüşmelerde tarım araçları ekibindeki işçilere “iş bulma” görevini üstlenirken iş olmayan dönemlerde kimi durumlarda işçilere kısmi borç, avans vererek işçilerin ihtiyaçlarını karşılamasına da destek olmaktadır. Bu da işçinin neden bir tarım aracısına bağlı olarak çalıştığını ortaya koyan en öncelikli nedenlerden biridir.

Aracılarla yapılan görüşmelerde ilk olarak “*Nasıl aracı oldunuz ve Türkiye İş Kurumundan temin edilmiş bir aracılık belgeniz var mı?*” sorusu yöneltilmiştir. 48 aracı ile yapılan görüşmede araçların çoğunun daha öncesinde baba veya dedesinin de aracı olduğu görülmüştür. Görüşme yapılan araçların eğitim düzeylerine bakıldığında hepsinin okuma yazma bildiği, ancak yine de eğitim durumlarının oldukça düşük olduğu en yüksek eğitim düzeyi olarak lise ve dengi okul olduğu görüşmeler sırasında tespit edilmiştir.

Tablo 3. Araçların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Kişi Sayısı	%
Okur Yazar	14	29,17
İlkokul Mezunu	27	56,25
Lise	7	14,58
Toplam	48	100

Görüşme yapılan araçların yine tamamına yakın bir kısmı çocuk denilecek yaşta mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaya başladıkları, aracılık sürecini tamamen daha önce birlikte çalıştıkları araçlardan öğrendikleri görüşmeler sırasında belirtilmiştir. Aracı olmalarında en büyük destek ve teşviğin konuşkan, özgüveni olan kişiler oldukları aileleri tarafından kendilerine irdelendiği ve zaman içinde adeta aracı olmak için yetiştirilmeye başlandığı görüşmeler sırasında anlatılmıştır. Görüşme yapılan araçların tamamının erkek olması ataerkil bir sistemin hakimiyetine işaret etmektedir. Araçlar da aynı şekilde özellikle kendi erkek çocuklarının da kendilerinden sonra aracı olmalarını istediklerini belirtmişlerdir. Görüşme yapılan araçların büyük çoğunluğunda Türkiye İş Kurumu’ndan temin edilen aracılık belgesinin olduğu gözlemlenmiştir. Ancak aracılık belgesi olmayan araçların sayısı da azımsanmayacak kadar değildir.

Tablo 4. Aracılık Belgesine Sahiplik Durumu

Aracılık Belgesi Durumu	Sayı	%
Evet Var	39	81,25
Hayır Yok	9	18,75

Aracılık belgesine sahip olan araçlar uzun yıllardır bu iş gerçekleştiren, temel çalışan işçileri aile ve akrabaları olup, bunların yanında hemşeri ve arkadaşlarından da bulunanların yer aldığı ekiplerin başında olan kişiler olduğu gözlenmiştir.

Bu bağlamda özellikle iki tür aracı tipi sahada karşımıza çıkmaktadır:

- Profesyonel Araçlar:** İlk özellikleri Türkiye İş Kurumu’ndan alınmış aracılık belgesine sahip olmalarıdır. Hem işçiden hem de işverenden komisyon almaktadırlar. 10 ila 100 ve üzeri sayıda işçiden sorumludurlar. Bu araçlar daha önce iş bağlantısı kurdukları işverenlerle çalışmaktadırlar. Ayrıca bu araçlar pancar, soğan, kiraz toplama dışında da iş sağladıkları için işçiler tarafından daha çok tercih edilmektedirler. Ekiplerinde çalışan işçi dağılımlarına bakıldığında ağırlıklı olarak aile, akraba ya da birbirlerini tanıyanları aynı işyerine yönlendirmektedirler. Bu uygulama işçiler arasında ve aracıya karşı güven hissini arttırmaktadır. Araçların ekiplerinde çocuklar için de, düşük de olsa, çalışan olarak yer aldığı gözlenmiştir.
- Fırsatçı Araçlar:** Resmi aracılık belgesi olmayan, daha çok arz-talep dengesinin sağlamadığı durumlarda geçici olarak komisyon karşılığı iş ve işçi sağlayan araçlardır. Mevsimlik işçileri taşıyan araç şoförleri iş bağlama anlamında aracı olarak da çalıştığı gözlenmiştir.

Fırsatçı araçlar, istenmesi durumunda profesyonel araçlara da komisyon karşılığında işçi sağlayabilmektedir.

Aracılara yönelik ikinci soru olarak “İşveren ile olan ilişkilerinizi nasıl düzenliyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevapların tamamında aracı-işveren ilişkileri en az 2-3 yıllık geçmişi olan temeller üzerine oturtulduğu gözlenmiştir. Burada yapılan görüşme ve gözlemlerde araçların ve işverenlerin en büyük eksikliğinin iş kanunu, iş sağlığı ve güvenliği, borçlar hukuku vd. alanlarda neredeyse hiçbir bilgilerinin olmadığı görülmüştür. Gerek iş antlaşmaları, gerekse çalışma usul ve esasları karşılıklı güven esasına dayalı bir sistem üzerinden işlediği tespit edilmiştir. Ücret anlamında bölgede o yıl belirlenen genel ücretin uygulandığı, zaman zaman çok ufak farklılıkların olduğu gözlenmiştir. Ancak bu sistem içerisinde en yüksek ücretin araçların aldığı yapılan görüşmelerde tespit edilmiştir. Araçlar işverenlerde özellikle daha önceki yıllarda çalışılmış olması ve güven esasına dayanan işverenleri tercih ederken, yeni talepte bulunan işverenlere özellikle ilk çalışma dönemlerinde şüphe ile yaklaştıkları görüşmeler sırasında belirtilmiştir. Ücretler tatminkar olmasına karşılık, sosyal güvenlik ödemesi yapılmadığı için çalışanların sağlık, emeklilik ve sosyal güvence anlamında eksikliklerin mevsimlik işçilerin çalışma sistemindeki en büyük eksikliklerden biri olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

4.2. Mevsimlik İşçiler ve İşverenler

Araştırma süreci içinde görüşülen işverenlerin temelde iki sınıfta toplandığı gözlenmiştir. Bunlar;

- İşçilerin Temel İhtiyaçları ile Birlikte Günlük Ücret Veren İşverenler: Araştırma sırasında tarım araçları ve çalışan işçilerin en çok tercih ettiği işveren türüdür. Bu işverenler günlük ücretten hariç olarak işçilerin yemek, barınma gibi temel ihtiyaçlarını da karşılamak üzere sözleşme yapan işveren türüdür. Bunları da çok cüzi ücretler karşılığında yaptıkları için tercih edilmektedirler.
- Günlük Yevmiye-Ücret Karşılığı İşverenler: Araştırmamız kapsamında görüştüğümüz bu işveren tipinde işçiler işverenden sadece ücretlerini almakta, işçilerin ihtiyaçlarına yönelik herhangi bir katkının sağlanmadığı bilgisi edinilmiştir.

Araştırma sürecinde işverenlere yönelik ilk olarak “Tarım Araçları ile nasıl irtibata geçiyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. İşverenler büyük oranda daha önceden kendilerinin tanıdığı ve bildiği araçlarla çalışmayı tercih ettiklerini, bu araçlarında kendilerinde iletişim bilgilerinin bulunduğu cevabını vermişlerdir. Mevcut işgücünün yetersiz kaldığı durumlarda yine bu araçlara müracaat ettiklerini ve bu araçların referansı ile diğer araçlardan ilave işgücü temin ettikleri araştırma sürecinde belirtilmiştir.

İşverenlere yönelik ikinci soru olarak “İşçi sorunlarına müdahil olup olmadıkları?” sorusu sorulmuş; işverenler ancak araçların çözemedikleri, araçların bilgi ve birikimlerinin yetersiz olduğu durumlarda işçilerin sorunlarına müdahil olduklarını, diğer durumlarda işçilerle muhatap olmadıklarını belirtmişlerdir. Yine gerek pancar hasadında, gerekse kiraz topla sürecinde işin ne kadar sürede yapılacağı, alınacak ücretler, çalışma saatleri ve diğer konulara dair bütün görüşmelerin sadece tarım araçları ile yapıldığı görüşmelerde anlatılmıştır.

Son olarak işverenlere “Çalışanlara yönelik Sosyal Güvenlik Prim Sisteminin ne şekilde düzenlendiği ve ücret politikalarını neye göre belirledikleri?” sorulmuş. Sosyal Güvenlik sistemi olarak sadece işçilerle yapılan sözleşme olduğunu bunun haricinde işçilere yönelik Sosyal Güvenlik Primi ödemesi yapmadıklarını, bunun da en önemli nedenlerinden biri olarak çalışma sürelerinin 10 ile 20 gün arasında çok kısa metrajlı süreler olduğunu belirtmişlerdir. Ücret politikasının genelde bölgede bir önceki yılda uygulanan ücrete enflasyon farkının yansıtılması ile geleneksel olarak bölgede uygulanan ücret üzerinden ödemelerin yapıldığı bildirilmiştir. Ücretler işin bitiminde tarım aracısı vasıtasıyla işçilere ödendiği belirtilmiştir.

5. TARTIŞMA

Bulgulardan ortaya çıkan en önemli tartışma konularından biri gerek tarım aracı, gerekse işveren ve işçilerin özellikle çalışma hayatına dair çok büyük oranda bilgi sahibi olmadıkları gözlenmiştir. Örnek vermek gerekirse kendileri ile görüştüğümüz Ahmet, Hüseyin, Celal işverenler çalışma saatlerini kendilerinin değil, işçilerin belirlediklerini, bunu da çoğunlukla gün doğumu ve batımına göre tespit ettiklerini anlatmışlardır. Ayrıca görüşme yaptığımız işçilerin neredeyse tamamına yakınının herhangi bir sosyal güvenlik sistemine kayıtlı olmadıkları gelir düzeyleri çok düşük olduğu için Genel Sağlık Sigortası Hizmetlerinden yararlandıkları gözlenmiştir. Bunun sonucu olarak isteğe bağlı sigortalı olanların dışında neredeyse hiçbirinin emekli olmak gibi bir ihtimali dahi bulunmadığını söylememiz yanlış olmayacaktır. Bu anlamda işçilerin bilgilendirilmediği, ilişkilerin neredeyse tamamında aile, akrabalık gibi birincil düzeyde ilişkilere dayanması sebebi ile de şikayette bulunmadıkları araştırma gözlemleri arasında yer almaktadır.

Araştırmanın temel kurgu rolü olarak tarım araçları temel alınmış, Eskişehir ve çevresinde yıllık ortalama 10.000 civarında olduğu düşünülen tarım işçiliği sisteminin temel mihenk taşı olarak tarım araçlarının ne kadar kilit bir rol oynadığı araştırma bulguları arasında yer almıştır. İşveren ile ilk bağlantının kurulması, çalışacak işçilerin ve ekibin belirlenmesi, sürenin tespiti, ücret pazarlığı, gıda, barınma, eğitim, kamu kurumları ile iletişimin sağlanmasına kadar bütün süreçlerden tarım araçlarının sorumlu olduğu görülmüştür. Ancak edinilen bilgi ve görüşmeler neticesinde tarım araçlarının neredeyse tamamının bu sistemi babadan oğula geçen, bilgi birikimi ve bir alt yapısı bulunmayan kişilerin kontrolünde olduğu belirlenmiştir. Bunda da en büyük neden işçi-tarım aracı ilişkisinin informel kurallarla şekillenmiş bir çizgiden kaynaklanması göze çarpmaktadır. Mutlak surette tarım araçlarının Türkiye İş Kurumu Aracılık Belgelendirme sürecinde eğitime tabi tutulmaları gerektiği elde edilen veriler ışında söylenebilir. Bunun yanında aracıya bağlı çalışan sayısında özellikle maksimum çalışan sayısına bir sınırlama getirilmesi gerektiği irdelenebilir. Yine yapılan gözlemlerde kimi araçların 100'lerle ifade edilen çalışanları bulunmaktadır. Bir aracının tek başına bu kadar çalışanın ihtiyacını karşılamaya yönelik ne kadar başarılı olabileceği tartışma konusudur.

Tarım aracı ve tarım işçisi çalıştırma konusunda işverenlerin de mutlak surette bir eğitimden geçirilmesi gerektiği gözlem sonuçları arasındadır. Aslında sorunun ana kaynaklarından birinin kamu kurumları ile olan koordinasyon eksiklikleri olduğu gözlenmiştir. Sağlık İl Müdürlüğü çalışanların sağlık sorunlarına yönelik alan çalışması gerçekleştirdiği yapılan görüşmelerde tespit altına alınmışken, Sosyal Güvenlik Kurumlarının denetime dair hiçbir girişiminin olmadığı gözlenmiştir. Bu konuda özellikle kurumlar arası koordinasyon eksiklikleri, uzman kuruluşların ve sivil toplum kuruluşlarının sadece görsel nitelikte girişimlerinin olduğu söylenebilir. Birçok kamu kuruluşunun elinde bu ve benzeri mevsimlik işçi sistemlerine aktarılacak elverişli ve yeterli kaynak bulunduğu düşünülmektedir. Ancak alana yönelik bir planlama ve yönlendirmenin olmadığı araştırma sırasında gözlenmiştir. Yine aynı durumun sivil toplum kuruluşları içinde geçerli olduğu söylenebilir. Araştırma sırasında görüştüğümüz katılımcılar çoğu sivil toplum kuruluşunun sadece çalışma alanlarını gezip gittiğini, aktif olarak katkı sağlayacak hiçbir girişimlerinin olmadığını belirtmişlerdir. Bunun yanında ilgi ve duyarlılık anlamında medyanın da önemli bir rolü olduğu düşünüldüğünde yerel medyanın mevsimlik tarım işçileri konusunda hiç veya yerel halk ile çıkan ufak çaplı kavga ve tartışmalar dışında bir haber yapmadıkları belirlenmiştir. Her ne kadar Alpu İlçesinde Göç Okulu örnek bir proje olarak hayata geçirilmiş olsa da diğer bölgelerde hala çocukların büyük oranda sezon boyunca hiçbir eğitim almadığı gözlemlenmektedir.

6. ÖNERİLER

- 1- Kamu Kurumların ve genel anlamda devletin sahaya inerek mevsimlik işçilik sürecini fiili olarak tekrar yapılandırması gerekmektedir.
- 2- Tarım Araçlarının belgelendirme sürecinde temel iş kanunları, çalışma hayatı vd. konularda eğitime tabi tutulması gerekmektedir.

- 3- Tarım araçlarının bir havuzu oluşturularak yıl boyunca işsiz kalmadan çalışmalarını sağlamaya yönelik imkanlar hayata geçirilmelidir.
- 4- Tarım reformu yapılarak mevsimlik tarım işçilerinin öncelikle kendi bölgelerinde, kendi arazilerinde istihdam edilmeleri sağlanmalıdır.
- 5- Eğitim anlamında özellikle eğitim çağında olan tüm çocukların eğitim almaları devlet eliyle sağlanmalıdır.
- 6- İşçi talebinde bulunan işverenlerin standartları devletçe belirlenen kriterleri (barınma, beslenme, ulaşım vd.) sağlamaları durumunda mevsimlik işçi çalıştırabilmeleri şartı getirilmelidir.

KAYNAKÇA

Alpagut, G. (1998).Belirli Süreli Hizmet Sözleşmesi, İstanbul: TÜHİS Yayınları

Boratay, K. (2004). Tarımsal Yapılar ve Kapitalizm. 3. Baskı. Ankara: İmgeKitabevi Yayınları.

Karaman, K., Yılmaz, A.S. (2011). “Mevsimlik Tarım İşçileri ve Enformel İlişkilerAğı: Giresun’da Çalışan Mevsimlik Tarım İşçileri Üzerine Bir Araştırma”,Zeitschrift für die Welt der Türken(ZfWT),Vol. 3, No., ss.211-226

Karasar, N. (2007). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Bilim Kitap Kırtasiye Yayınevi

Mollamahmutoğlu, H. (2004). İş Hukuku, Ankara: Turhan Kitapevi

Özbekmezci, Ş., Sahil, S.(2004). “Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal, Ekonomik ve Barınma Sorunlarının Analizi”, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 19 (3), ss.261-274

Taşkent, S. (2010). “Karar İncelemesi: Mevsimlik Bir İşte Yapılan Belirli Süreli İş Sözleşmesi”, Çalışma ve Toplum, 2010/3, ss. 223-242

Tekin, H. H. (2006). “Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme”, İstanbulÜniversitesi Sosyoloji Dergisi, (13), ss.101-116

Türkünlü, A. (2000). “Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme”, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, (24), ss.543-559

Yıldırak, N.(2003). Türkiye’de Gezici ve Geçici Kadın Tarım işçilerinin Çalışma ve Yasam Koşulları ve Sorunları,Ankara:Tarım-İş

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık

Elektronik Kaynaklar

<http://www.karasaban.net/azabindiger> (Erişim Tarihi:28/06/2020)

<http://www.iskur.gov.tr/TabId/189/ArtMID/1139/ArticleID/314/T252rkiye-İşg252c252-Piyasası-Analiz-TİPA-Raporu-Yayımlandı.aspx> (Erişim Tarihi:10/07/2020)